

Тернопільський національний економічний університет
Кафедра фінансів суб'єктів господарювання і страхування

Міждисциплінарна курсова робота

з дисципліни «Фінансова діяльність суб'єктів господарювання»

на тему:

**«ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ОНОВЛЕННЯ ОСНОВНОГО КАПІТАЛУ
ПІДПРИЄМСТВ»**

Студента 4 курсу, ФСГ-42 групи
напрямку підготовки фінанси і кредит
Лучанко Н. З.

Керівник:
к.е.н., доцент, Спасів Н. Я.

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ECTS _____

Члени комісії _____
_____
_____

Тернопіль – 2016

ЗМІСТ

Вступ.....	3
1. Теоретичні основи оцінки ефективності оновлення основного капіталу підприємства.....	5
2. Прагматизм оновлення основного капіталу підприємств.....	12
3. Домінанти формування інвестиційної стратегії оновлення основного капіталу в умовах ринкової економіки.....	18
Висновки	24
Список використаних джерел.....	26

ВСТУП

Актуальність теми. Глобалізація ринкових засад господарювання потребує активізації оновлення основного капіталу вітчизняних підприємств, і, відповідно, розробки ефективного механізму інвестування даного процесу. Адже тільки формування інвестиційної старетгії, базоване на раціональному формуванні й ефективному оновленні основного капіталу, дозволить підвищити конкурентоспроможність продукції, рентабельність діяльності та відновити виробничі потужності господарюючих суб'єктів.

Протягом останніх років в Україні було досягнуто певної стабілізації системи господарювання зі збереженням її ринкової орієнтації. Цьому сприяли позитивна макроекономічна динаміка, активізація виробничої діяльності підприємств, яка відбулася внаслідок модернізації основного капіталу за рахунок власних джерел фінансових ресурсів та внутрішнього економічного потенціалу. Однак, рецесійні процеси, які сформувалися в українській економіці під впливом кумулятивного ефекту світової фінансової кризи, зумовлюють негативні тенденції у діяльності вітчизняних підприємств. Тому забезпечити сталий економічний розвиток країни на перспективу можна винятково за умови здійснення ефективного оновлення основного капіталу, що уможливить максимальну відповідність технічного рівня виробництва вимогам ринку. Побудова такого механізму виступає ключовою детермінантою інтенсифікації темпів його відтворення, а також дієвим інструментом вирішення актуальних проблем економічного розвитку держави на сучасному етапі.

Мета і завдання дослідження. Основною метою курсової роботи є дослідження теоретичних засад оновлення основного капіталу підприємств і розробка методики його оптимізації на підприємствах в умовах сучасного розвитку економіки України.

Для досягнення поставленої мети в роботі передбачено вирішення таких завдань:

- охарактеризувати механізм оновлення основного капіталу підприємства;
- дослідити структуру та стан основного капіталу промислових підприємств;
- виявити вплив оновлення основного капіталу на механізм управління ним.

Об'єктом дослідження є механізм оновлення основного капіталу підприємств реального сектору національної економіки.

Предметом дослідження є теоретичні основи оновлення основного капіталу і методика його оптимізації на вітчизняних підприємствах за допомогою формування інвестиційної стратегії.

Методи дослідження. У роботі застосовано широкий інструментарій загальноприйнятих методів наукового дослідження господарських зв'язків і економічних відносин. Так, при вивченні механізму управління основним капіталом підприємств використано методи синтезу та порівняння, емпіричний метод. Крім того, в роботі використані й інші методи теоретичного та емпіричного дослідження, окремі різновиди як загальноприйнятих наукових принципів, так і спеціальних принципів науково-економічного пізнання: описово-аналітичний, методи мікро - і макроекономічного аналізу, табличний і графічний методи.

1. Теоретичні основи оцінки ефективності оновлення основного капіталу підприємства

У ринкових умовах господарювання забезпечення ефективного оновлення основного капіталу можливе за умови інтенсифікації його оновлення і поліпшення використання. Адже ці процеси дають змогу постійно підтримувати належний технічний рівень кожного підприємства, і, таким чином, нарощувати обсяги виробництва продукції та збільшувати прибутки.

Ефективне використання основного капіталу безпосередньо впливає на ефективність його відтворення, а, відповідно, і оновлення. Так, зростання ефективності використання виробничого потенціалу дозволяє скоротити потребу в ньому за рахунок механізму підвищення коефіцієнтів його використання у часі й за потужністю, що, в свою чергу, дає можливість знизити обсяги його фінансового забезпечення і підвищити у результаті цієї економії темпи розвитку підприємства.

У економічній літературі тривають дискусії щодо головного критерію, показників та методів визначення економічної ефективності основного капіталу. Переважна більшість вчених-економістів надає перевагу системі вартісних і натуральних показників, які всебічно характеризують рівень економічного ефекту [4, 302]. Інші науковці пропонують використовувати один основний показник та ряд допоміжних показників економічного ефекту [6].

На нашу думку, лише комплексна система показників ефективності використання та оновлення основного капіталу може об'єктивно і всебічно характеризувати результативність оновлення основного капіталу.

До показників ефективності використання основного капіталу належать показники капіталовіддачі, капіталоємності, капіталоозброєності, норми

прибутку від функціонування основного капіталу. Показники капіталовіддачі та капіталоемності характеризують важливі вартісні співвідношення між засобами праці й обсягами виготовленої продукції. Показник ефективності використання основного капіталу, що характеризує рівень капіталовіддачі, в загальному вигляді являє собою відношення двох величин: обсягу основного капіталу й ефекту, що одержує підприємство в результаті його функціонування.

Важливе значення при цьому має правильний вибір показника ефекту від використання основного капіталу, тобто валової продукції, валового доходу, чистого доходу чи прибутку.

$$KB = ВП : ОК, \quad (1.1)$$

де: KB – капіталовіддача, грн;

$ВП$ – вартість валової продукції у порівнянних цінах, грн;

$ОК$ – середньорічна вартість основного капіталу, грн.

Середньорічна вартість основного капіталу розраховується за формулою:

$$ОК = ОК_{н.р.} + 0,35 (ОК_{над.} - ОК_{виб.}), \quad (1.2)$$

де: $ОК_{н.р.}$ – вартість основного капіталу на початок року, грн;

$ОК_{над.}$ – вартість надходження основного капіталу протягом року, грн;

$ОК_{виб.}$ – вартість вибуття основного капіталу протягом року, грн.

Капіталоемність дає можливість визначити вартість основного капіталу на одну гривню виробленої продукції та характеризує забезпеченість підприємства основним капіталом. За сприятливих умов цей показник повинен мати тенденцію до скорочення, адже із ростом капіталоемності буде знижуватись обсяг валової продукції, тобто ефективність виробництва.

Для розрахунку капіталоемності можна використовувати як розмір валової продукції, так і валовий дохід, чистий дохід та прибуток, але цей показник, у більшості випадків, визначається як відношення середньорічної вартості основного капіталу до валової продукції.

$$KM = ОК : ВП, \quad (1.3)$$

де KM – капіталоємність, грн.

Значний вплив на капіталоємність продукції мають капіталоозброєність та продуктивність праці. Оскільки продуктивність праці виражається як відношення валової продукції, а капіталоозброєність – обсягу основного капіталу до кількості працюючих, то капіталоємність продукції можна визначити як відношення капіталоозброєності праці до її продуктивності.

Отже, продуктивність праці вища тоді, коли вища її капіталоозброєність і нижча капіталоємність продукції, тобто остання прямо пропорційна капіталоозброєності праці і обернено пропорційна її продуктивності. Цей висновок дуже важливий, адже якщо капіталоозброєність праці буде зростати, випереджаючи продуктивність праці, то як наслідок зросте капіталоємність продукції, що призведе до зниження ефективності виробництва.

Показник норми прибутку свідчить про зростання (зниження) прибутковості виробничого процесу від використання основного капіталу. Для його визначення можна застосовувати валовий прибуток, прибуток від операційної діяльності або чистий прибуток. На наш погляд, під час розрахунку даного показника, необхідно використовувати прибуток від операційної діяльності, оскільки він включає, згідно з новими стандартами бухгалтерського обліку і звітності, прибуток від реалізації продукції (робіт, послуг) та інший прибуток від використання діючого виробничого потенціалу.

$$НП = П_о : ОК \times 100, \quad (1.4)$$

де: $НП$ – норма прибутку, %;

$П_о$ – прибуток від операційної діяльності, грн.

Прибуток від операційної діяльності – це різниця суми валового прибутку та іншого операційного доходу й адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат.

$$П_о = П_в + Д_{іо} - B_a - B_з - B_{іо}, \quad (1.5)$$

де: $П_о$ – прибуток від операційної діяльності, грн;

P_e – валовий прибуток, грн;

D_{io} – інші операційні доходи, грн;

V_a – адміністративні витрати, грн;

V_z – витрати на збут, грн;

V_{io} – інші операційні витрати, грн.

Інші операційні доходи найчастіше включають дохід від оренди, дохід від реалізації необоротних активів, списання сум невикористаних забезпечень (резервів) майбутніх витрат, прибутки від курсових різниць, одержані субсидії, ліквідації господарської діяльності тощо.

Адміністративні витрати складаються з витрат на персонал офісу, утримання приміщень та обладнання офісу, безнадійних боргів та витрат на інкасацію дебіторської заборгованості, гонорарів за професійні послуги, витрат на зв'язок, амортизації нематеріальних активів загального призначення, інших загальногосподарських витрат.

До витрат на збут входять платня й комісійні продавцям, торговим агентам, працівникам відділу збуту та складів, водіям, витрати на рекламу та дослідження ринку, відрядження персоналу, що займається збутом, на оренду, страхування, амортизацію, ремонт та утримання приміщень і обладнання відділу збуту, складів, транспортних засобів, на пакувальні матеріали та ремонт тари, фрахт та інші виплати, пов'язані з транспортуванням продукції, на післяреалізаційне обслуговування клієнтів тощо [26, 67].

Валовий прибуток визначається як різниця між чистим доходом від реалізації продукції та сумою витрат, які включаються до собівартості продукції. Це можна виразити такою математичною формулою:

$$P_e = ЧД_p - S_{вир.}, \quad (1.6)$$

де: P_e – валовий прибуток, грн;

$ЧД_p$ – чистий дохід від реалізації продукції, грн;

$S_{вир.}$ – собівартість реалізованої продукції, грн.

Чистий дохід від реалізації продукції є основною складовою частиною загального доходу. Він являє собою різницю між доходом (виручкою) від реалізації продукції та сумою нарахованого (сплаченого) податку на додану вартість, акцизного збору, ввізного мита, митного збору та інших обов'язкових зборів і платежів, визначених чинним законодавством.

$$ЧД_p = D_p - НП, \quad (1.7)$$

де: D_p – дохід (виручка) від реалізації, грн;

$НП$ – непрямі податки, збори і платежі, грн.

У свою чергу, процес оновлення основного капіталу характеризують коефіцієнти динаміки, вибуття та оновлення. Показник динаміки розкриває темпи збільшення (зменшення) вартості основного капіталу.

$$K_{дин.} = B_{к.р.} : B_{н.р.}, \quad (1.8)$$

де: $K_{дин.}$ – коефіцієнт динаміки;

$B_{к.р.}$ – вартість основного капіталу на кінець року, грн;

$B_{н.р.}$ – вартість основного капіталу на початок року, грн.

Порівняння коефіцієнтів оновлення та вибуття дає уявлення про тип відтворення.

Коефіцієнт оновлення характеризує інтенсивність введення в дію нових основних засобів та нематеріальних активів і визначається відношенням вартості введених основних засобів (нематеріальних активів) до первісної вартості всіх основних засобів (нематеріальних активів) на кінець року:

$$K_{онов.} = B_{введ.} : B_{перв.к.р.}, \quad (1.9)$$

де: $K_{онов.}$ – коефіцієнт оновлення;

$B_{введ.}$ – вартість введених основних засобів (нематеріальних активів), грн.

Коефіцієнт вибуття характеризує інтенсивність вибуття основних засобів (нематеріальних активів) упродовж розрахункового періоду і розраховується за відношенням вартості основних засобів та нематеріальних активів, що вибули, до первісної вартості основних засобів (нематеріальних активів) на початок року:

$$K_{\text{виб.}} = B_{\text{виб.}} : B_{\text{перв.н.р.}} \quad (1.10)$$

де: $K_{\text{виб.}}$ – коефіцієнт вибуття;

$B_{\text{виб.}}$ – вартість основних засобів (нематеріальних активів), що вибули, грн;

$B_{\text{перв.н.р.}}$ – первісна вартість основних засобів на початок року, грн.

Проте при визначенні даного коефіцієнта необхідно враховувати його нормативне значення, що обчислюється нормами амортизації на реновацію. Нормативний коефіцієнт вибуття показує, яким повинен бути обсяг вибуття, щоб забезпечити нормальний процес оновлення основного капіталу. Він також вказує у кожний конкретний момент часу на сукупність засобів праці, що завершили свій оборот і які з метою забезпечення безперервності процесу виробництва повинні бути замінені на нові.

У випадку, якщо показник оновлення вищий за показник вибуття, то відбувається розширене відтворення. У випадку, коли значення показників рівні, – проходить просте відтворення; коли ж коефіцієнт вибуття вищий – то це звужене оновлення основного капіталу. Доречно зауважити, що при визначенні показника вибуття необхідно враховувати його нормативне значення, яке визначають нормами амортизації на відтворення. Нормативний коефіцієнт вибуття показує, яким має бути обсяг вибуття, щоб забезпечити нормальний процес оновлення основного капіталу. Можливі три варіанти співвідношення між нормативним (K_n) і фактичним (K_f) коефіцієнтом вибуття: $K_f : K_n = 1$; $K_f : K_n > 1$; $K_f : K_n < 1$ [56]. У першому випадку вартість засобів праці, що вибувають, відповідає їх нормативному значенню, і процес оновлення не потребує коригування. У другому є вибуття недоамортизованих основних засобів, терміни використання яких не завершилися. У третьому випадку на підприємстві відбувається нагромадження „застарілих” основних засобів, що негативно впливає на ефективність господарювання.

Уніфікуємо вищезазначену систему показників, що характеризують ефективність основного капіталу, в таблицю 1.1 та проаналізуємо тенденції використання і оновлення основного капіталу у досліджуваному товаристві

(враховуючи галузеву специфіку його діяльності) за даними коефіцієнтами [30, 296-306] (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Розрахунок показників ефективного використання та оновлення
основного капіталу підприємств

№ п/п	Показники	Характеристика показника	Норматив
1	Капіталовіддача	Вартість валової продукції у порівняльних цінах/ Середньорічна вартість основного капіталу	Збільшення
2	Капіталоємність	Середньорічна вартість основного капіталу/ Вартість валової продукції	Зменшення
3	Капіталоозброєність	Середньорічна вартість основного капіталу/ Середньооблікова чисельність працівників	Збільшення
4	Норма прибутку	Прибуток від операційної діяльності/ Середньорічна вартість основного капіталу	Збільшення
5	Коефіцієнт динаміки	Вартість основного капіталу на кінець року/ Вартість основного капіталу на початок року	Збільшення
6	Коефіцієнт оновлення	Вартість введеного основного капіталу/ Середньорічна вартість основного капіталу	Збільшення
7	Коефіцієнт вибуття	Вартість вибулого основного капіталу/ Середньорічна вартість основного капіталу	Збільшення

2. Прагматизм оновлення основного капіталу підприємств

Розрахунок зазначених показників на ПП «Крос-2003» наведений у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Показники використання та оновлення основного капіталу ПП «Крос-2003»
впродовж 2013-2015 років

№ п/п	Показники	ПП «Крос-2003»		
		2013 рік	2014 рік	2015 рік
1	Капіталовіддача	0,50	0,61	0,89
2	Капіталоемність	1,99	1,65	1,13
3	Капіталоозброєність	22,4	20,8	27,1
4	Норма прибутку	-	0,01	0,12
5	Коефіцієнт динаміки	1	1,1	1,3
6	Коефіцієнт оновлення	0,02	0,06	0,2
7	Коефіцієнт вибуття	0,02	0,009	0,0002

Проаналізуємо отримані результати оцінки показників використання та оновлення основного капіталу досліджуваного підприємства:

Показник рівня капіталовіддачі характеризує економічний ефект, який отримує підприємство у результаті функціонування основного капіталу. Величина цього показника має зростати. У сучасних умовах на більшості підприємств меблевої галузі спостерігалася ситуація, яка свідчить про використання застарілих засобів праці внаслідок звуженого оновлення основного капіталу та зумовлює зменшення обсягів виготовленої продукції. Відомо, що експлуатація застарілої техніки не лише підвищує виробничу собівартість та знижує конкурентоспроможність на ринку, а й звужує

можливості впровадження нових технологій, штучно стримує темпи науково-технічного прогресу. Нагромадження застарілих засобів праці на підприємствах меблевої галузі спричиняє значні витрати на капітальний ремонт. Однак, у ПП «Крос-2003» простежувалась протилежна тенденція, показник капіталовіддачі у 2013-2015 роках зріс завдяки використанню у виробничому процесі оновленого основного капіталу та прогресивніших технологій, що позитивно вплинуло на ефективність господарювання та посприяло прискоренню нарощування виробничих потужностей (рис. 2.1).

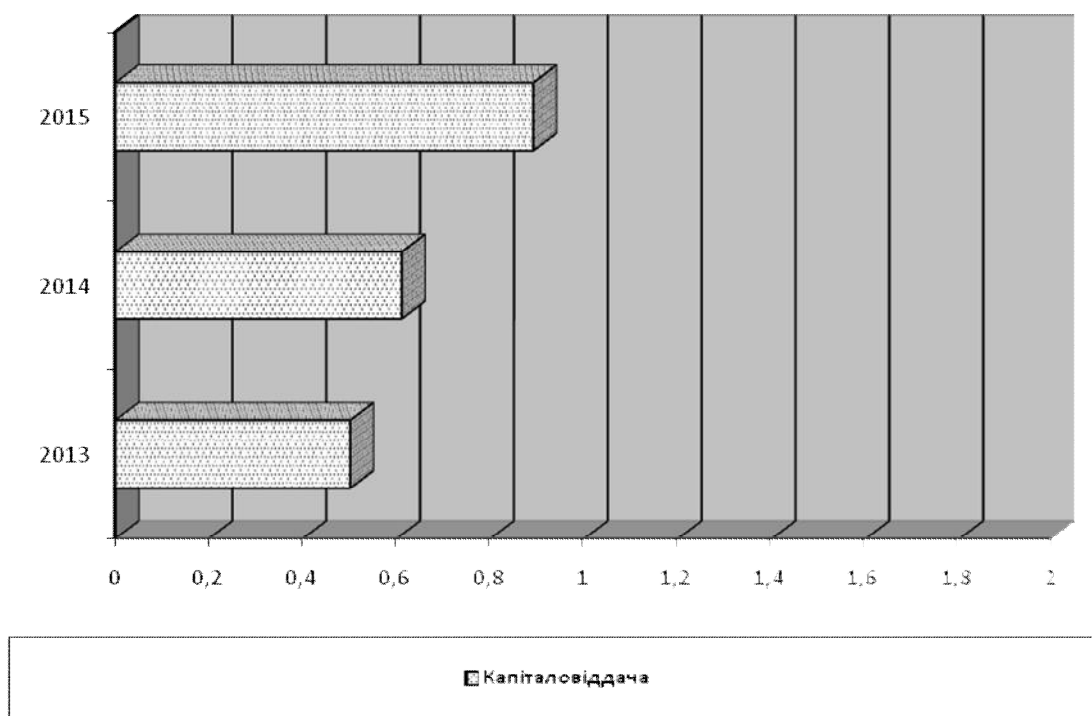

Рис. 2.1. Показник капіталовіддачі досліджуваного товариства упродовж 2013-2015 років

На основі аналізу показника капіталоємності встановлено певні закономірності. Так, у ПП «Крос-2003» даний показник протягом 2013-2015 років знизився на 0,86, що є позитивним аспектом і характеризує забезпеченість товариства основним капіталом та свідчить про зростання обсягів валової продукції та інтенсифікацію виробничого процесу (рис. 2.2).

Значний вплив на капіталоємність продукції мають капіталоозброєність та продуктивність праці, оскільки продуктивність праці тим вища, чим вища її капіталоозброєність і нижча капіталоємність продукції. У сучасних умовах

капіталоозброєність характеризує рівень інтенсивності виробництва та впровадження прогресивних технологій.

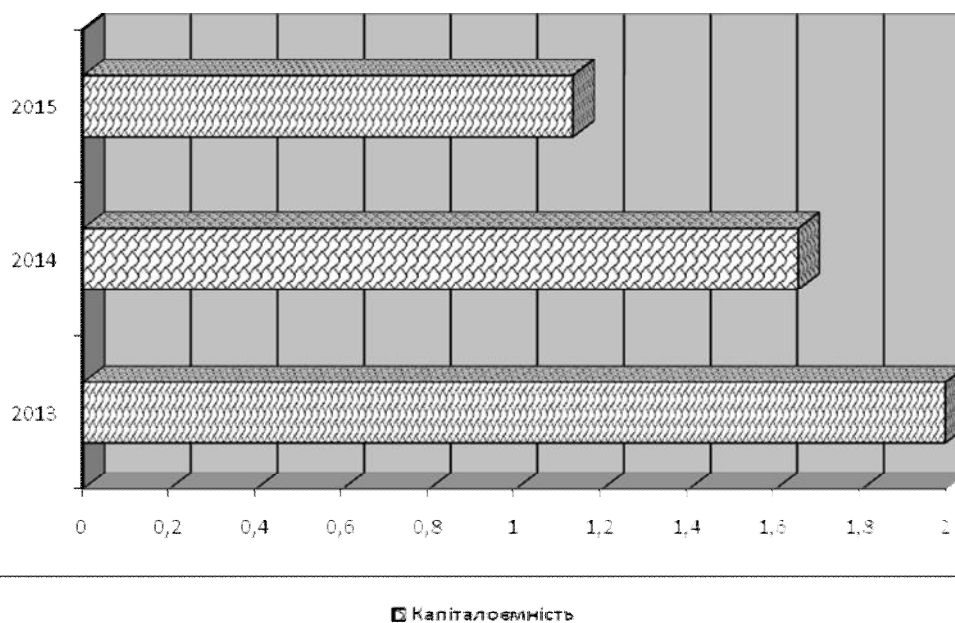

Рис. 2.2. Показник капіталоємності ПП «Крос-2003» у 2013-2015 роках

У досліджуваному товаристві у 2013-2015 роках показник капіталоозброєності зріс, що зумовлено значними обсягами основного капіталу. Відповідно, він становив 22,4-27,1 у ПП «Крос-2003». Це свідчення того, що забезпеченість основним капіталом та необхідними основними засобами зростає, отже, і збільшилась ефективність процесу виробництва (рис. 2.3).

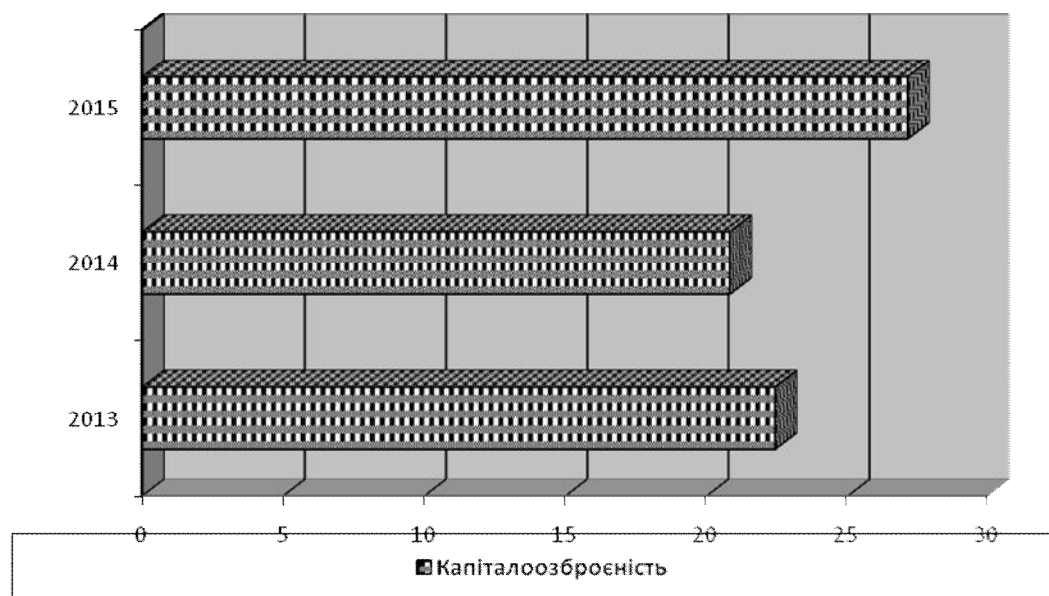

Рис. 2.3. Показник капіталоозброєності ПП «Крос-2003» у 2013-2015 років

Як уже було зазначено, досліджуване підприємство у 2013 році працювало збитково, тому прибуток, отриманий внаслідок використання основного капіталу, вказував на негативні тенденції у виробничій діяльності. Тільки у 2014-2015 роках у ПП «Крос-2003» показник норми прибутку ілюстрував незначні позитивні зрушення (див. табл. 2.1).

Щодо показника динаміки, то необхідно зауважити, що впродовж 2013-2015 років у ПП «Крос-2003» він зріс на 0,3. Це підтверджує оновлення виробничого потенціалу та, в цілому, сприяє підвищенню ефективності відтворювального процесу та оптимізує механізм управління основним капіталом на даному етапі (рис. 2.4).

Коефіцієнт оновлення характеризує інтенсивність введення у дію нових засобів праці, а коефіцієнт вибуття – інтенсивність вибуття виробничого потенціалу.

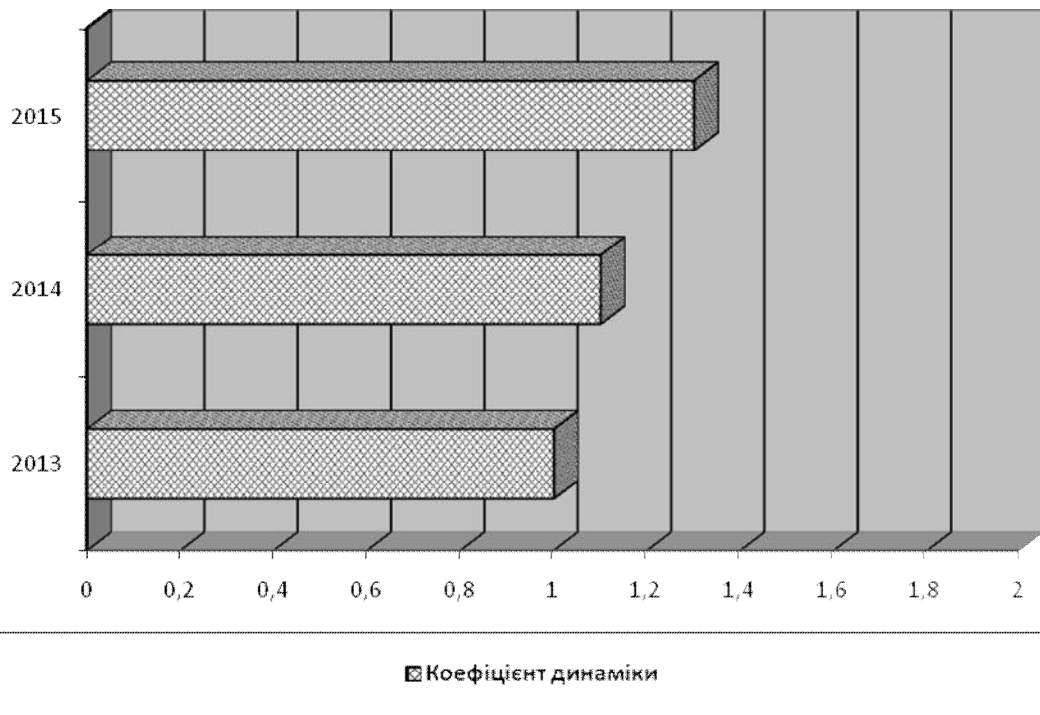

Рис. 2.4. Коефіцієнт динаміки основного капіталу досліджуваного підприємства у 2013-2015 роках

Порівняння даних коефіцієнтів дає змогу визначити тип оновлення основного капіталу. Відповідно таблиця 2.2 ілюструє типи оновлення на досліджуваному підприємстві упродовж 2013-2015 років.

Таблиця 2.2

Типи оновлення основного капіталу у ПП «Крос-2003» в 2013-2015 роках

Показники		Тип відтворення
ПП «Крос-2003»	2013 рік	Просте
	2014 рік	Розширене
	2015 рік	Розширене

Доречно зауважити, що на сучасному етапі найважливішою тенденцією мають бути зростання вибуття і стабілізація введення в дію нового основного капіталу. Однак, у 2013 році спостерігалось просте оновлення основного капіталу, тоді керівництво переглянуло політику щодо вибуття та оновлення виробничого потенціалу. І, відповідно, як свідчать дані таблиці 2.6, у 2014-

2015 роках у ПП «Крос-2003» відбувалося розширене оновлення основного капіталу, що позитивно вплинуло на ефективність виробничого процесу.

Співвідношення нормативних і фактичних коефіцієнтів вибуття основного капіталу у ПП «Крос-2003» свідчать, що процес оновлення основного капіталу відбувається зі значними відхиленнями. Так, засоби праці, терміни корисного використання та оборот яких уже давно завершилися, надалі застосовують у виробничому процесі, що знижує його ефективність. Такий аспект у діяльності досліджуваного товариства негативно характеризує його роботу, позначається на кінцевому фінансовому результаті та потребує коригування.

Таким чином, аналіз показників, що визначають ефективність оновлення та використання основного капіталу, дає змогу виокремити ряд чинників, що знижують результативність діяльності підприємств меблевої галузі. До зовнішніх чинників належать: низький рівень доходів населення, недосконала законодавча база, економічна нестабільність. Внутрішні чинники безпосередньо визначаються якістю управління на підприємствах в частині управління капіталом, формування основного капіталу та джерел його фінансування, оновлення виробничого потенціалу в умовах обмежених фінансових ресурсів. Саме ці складові потребують розробки та застосування на практиці обґрунтованих управлінських рішень щодо політики оновлення основного капіталу.

3. Домінанти формування інвестиційної стратегії оновлення основного капіталу в умовах ринкової економіки

Проведене у попередніх розділах курсової роботи дослідження складу та обсягу джерел інвестування оновлення основного капіталу засвідчило, що більшу частину капіталу підприємства меблевої галузі інвестують в основні засоби, оскільки вони є домінуючими при здійсненні виробничої діяльності. Тому оптимізація джерел інвестування оновлення основного капіталу підприємств меблевої галузі зводиться до двох основних напрямків:

- встановлення оптимальних для меблевих підприємств пропорцій власного і залученого капіталів;

- забезпечення залучення підприємствами необхідних видів та обсягів капіталу для досягнення оптимальних пропорцій його структури.

Враховуючи вищезазначене, основним завданням стає формування оптимальної структури капіталу. При цьому особливо важливого значення набуває співвідношення власних і запозичених коштів. Критеріями оптимальності такого співвідношення є такі показники діяльності підприємств, зокрема, вартість капіталу, рентабельність власного капіталу та рівень фінансового ризику.

Проте, з огляду на специфіку формування фінансового потенціалу та інвестування за рахунок нього основних засобів, на досліджуваному товаристві ключовим критерієм оптимізації структури капіталу є критерій максимізації рівня фінансової рентабельності. А критерій мінімізації вартості капіталу та критерій мінімізації фінансових ризиків застосовують як додаткові обмеження. Оптимізація структури капіталу за критерієм максимізації фінансової рентабельності на товариствах меблевої галузі дає змогу встановити найбільш чіткі та раціональні пропорції щодо власного і залученого капіталу. Концепція, яка полягає у збільшенні запозичених коштів до певної науково обґрунтованої межі сьогодні, призводить у майбутньому, через зростання прибутку, до збільшення власних коштів, що дозволяє підприємствам вийти на високий рівень платоспроможності й ефективно проводити відтворювальні процеси.

Для оптимізаційних розрахунків за критерієм максимізації рівня рентабельності власного капіталу при заданому рівні фінансових ризиків використовують механізм фінансового левереджу. Фінансовий левередж (фінансовий важіль) широко застосовують у менеджменті західних країн. Його трактують як фактор, незначні зміни якого можуть призвести до суттєвих змін результативних показників. Тобто, цей показник виражає ступінь впливу залученого капіталу на прибутковість, рентабельність власного капіталу.

Не менш важливим показником є ефект фінансового левереджу. Він асоціюється з підвищенням частки запозичених коштів. Залучення капіталу зі зовнішніх джерел у розумних межах дає змогу отримувати ефект фінансового левереджу, який обов'язково необхідно враховувати при оптимізації структури капіталу підприємства.

Отже, визначимо ефект (плече) фінансового левереджу й оптимальну структуру капіталу з точки зору рентабельності для ПП «Крос-2003» впродовж 2013-2015 років (табл. 3.1, табл. 3.2).

Таблиця 3.1

Розрахунок ефекту фінансового левереджу для ПП «Крос-2003» у 2013-2015 роках (тис. грн.)

№ п/п	Показники	ПП «Крос-2003»		
		2013	2014	2015
1	Сума капіталу	551	627,4	1026,9
2	Власний капітал	255,3	340,6	451,6
3	Залучений капітал	295,7	286,8	574,9
4	Валовий прибуток без вирахування відсотків	(53,9)	1,8	151,4
5	Коефіцієнт валової рентабельності активів, % (гр.4/гр.1x100%)	-	0,3	14,7
6	Відсоток за кредит	-	-	15

Продовження табл. 3.1

7	Валовий прибуток із вирахуванням відсотків (гр.4- (гр.3хгр.6)/100)	(53,9)	1,8	64,7
8	Сума податку на прибуток	0	0	16,2
9	Чистий прибуток (гр.7-гр.8)	(53,9)	1,8	48,5
10	Рентабельність власного капіталу, % (гр.9/гр.2)x100%	-	0,6	10,7
11	Коефіцієнт фінансового левереджу (гр.3/гр.2)	1,2	0,8	1,3
12	Диференціал (гр.5-гр.6)	-	0,3	(-0,3)
13	Ефект (плече) фінансового левереджу (гр.11хгр.12х(1- 0,3)- для 2007-2008 років) (р.11хгр.12х(1-0,25)- для 2009 року)	-	0,17	(-0,3)

Як свідчать дані таблиці 3.1, у 2015 році в ПП «Крос-2003» простежувалася ситуація, відповідно до якої диференціал та ефект фінансового левереджу мали від'ємне значення (-0,3).

Такий аспект зумовлений високим коефіцієнтом фінансового левереджу (1,3), який призвів до того, що кредитори збільшили ставки за кредит, зріс фінансовий ризик і стало неможливим покрити її рентабельністю активів. Саме при такому співвідношенні власного і залученого капіталу товариство втрачає значну частину прибутку, яку б воно могло додатково отримати при використанні позикових коштів.

Однак необхідно зазначити, що ефект фінансового левереджу характерний незначним відхиленням, тому, на нашу думку, зміна структури капіталу призведе до зростання рівня рентабельності власного капіталу у ПП «Крос-2003».

За даними таблиці 3.2 визначимо оптимальну структуру капіталу для ПП «Крос-2003».

На основі аналізу важливо відзначити, що у ПП «Крос-2003» протягом трьох років рентабельність власного капіталу зросла від 0,6% у 2014 році до 10,7% у 2015 році (на 10,1%). Така тенденція пояснюється збільшенням чистого прибутку та обсягу залученого капіталу, а також зростанням валової рентабельності активів на 14,4%, що позитивно впливає на рівень рентабельності власних ресурсів. Однак, незважаючи на те, що у ПП «Крос-2003» коефіцієнт фінансової рентабельності високий, диференціал і ефект фінансового левереджу мають від'ємне значення і призводять до нижчої рентабельності власного капіталу, порівняно з тим, який підприємство могло б отримати при ефективному використанні власних коштів. Причиною такої ситуації є непродумана політика щодо формування оптимальної структури капіталу, а, відповідно, управління основним капіталом.

Таблиця 3.2

Розрахунок коефіцієнта фінансової рентабельності при різних значеннях показника фінансового левереджу (тис. грн.)

№ п/п	Показники	ПП «Крос-2003»					
		2012	2013	2014	1*	2*	3*
1	Власний капітал	255,3	340,6	451,6	451,6	451,6	451,6
2	Залучений капітал	295,7	286,8	574,9	451,6	677,4	903,2
3	Сума капіталу	551	627,4	1026,9	903,2	1129	1354,8
4	Коефіцієнт фінансового левереджу (гр.2/гр.1)	1,2	0,8	1,3	1,0	1,5	2
5	Валова рентабельність активів, %	-	0,3	14,7	14,7	14,7	14,7
6	Ставка відсотка за кредит, %	-	-	15	15	15	15
7	Премія за ризик, %	-	-	-	-	-	-
8	Ставка відсотку за кредит з врахуванням ризику, %	-	-	15	15	15	15
9	Сума валового прибутку без врахування відсотку за кредит (гр.3 x гр.5/100)	(53,9)	1,8	150,95	132,8	165,9	199,2
10	Сума сплачених відсотків за кредит (гр.2 x гр.6/100%)	-	-	86,2	67,7	101,6	135,5
11	Сума валового прибутку з вирахуванням відсотків за кредит (гр.9 - гр.10)	(53,9)	1,8	64,7	65,1	64,3	63,7
12	*Сума податку на прибуток	0	0	16,2	16,3	16,1	15,9
13	Чистий прибуток (гр.11-гр.12)	(53,9)	1,8	48,5	48,8	48,2	47,8
14	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу (коефіцієнт фінансової рентабельності) (гр.13x100/гр.1)	-	0,6	10,7	10,8	10,6	10,5

1*, 2*, 3*- можливі варіанти співвідношення власного і запозиченого капіталів

*Сума податку на прибуток – визначена згідно зі звітом про фінансові результати (підприємства при оподаткуванні прибутку використовують податкові пільги)

Суму податку на прибуток при можливих варіантах співвідношення власного і залученого капіталу ми обраховуємо: (гр.11x0,25)

Тому товариству необхідно визначити таке співвідношення між власними і залученими коштами, яке б забезпечило максимізацію рівня фінансової рентабельності.

Разом із тим, важливо зазначити, що ПП «Крос-2003» збільшує залучений капітал за рахунок кредитів комерційного банку. Отже, визначимо, яка оптимальна структура капіталу притаманна ПП «Крос-2003» (див. табл. 3.3).

Розрахунки кількох варіантів структури фінансового потенціалу для ПП «Крос-2003» показують, що збільшення обсягів залученого капіталу від 677,4 тис. грн. до 903,2 тис. грн., і, як результат зростання коефіцієнта фінансового левереджу від 1,5 до 2 призвело б до зниження рентабельності власного капіталу від 10,6% до 10,5%. Однак, при рівному співвідношенні

власних і залучених коштів при значенні коефіцієнта фінансового левереджу 1, досягається найвищий показник фінансової рентабельності – 10,8% та проявляється максимальний ефект фінансового левереджу. Як свідчить проведений розрахунок, після цієї межі товариству не вигідно залучати більше коштів з метою інвестування в відтворення основних засобів, оскільки значно зростають витрати за використання цих ресурсів.

Отже, багатоваріантні розрахунки з використанням механізму фінансового левереджу дають змогу встановити оптимальну структуру капіталу для досліджуваного ПП «Крос-2003», яка забезпечує максимальний рівень фінансової рентабельності.

Відповідно, для ПП «Крос-2003» при використанні кредитів банку оптимальним діапазоном співвідношення власних і залучених коштів є 1:1, коли сума запозиченого капіталу не перевищує власні фінансові ресурси.

Таким чином, на основі зазначеного, можна зробити висновок, що максимального нарощування рентабельності власного капіталу у даному товаристві можливо досягнути тільки у тому випадку, коли співвідношення власних і залучених коштів – 1:1.

Саме при даному співвідношенні структура фінансового потенціалу ПП «Крос-2003» є оптимальною, а відповідно і механізм оновлення основного капіталу є раціональним.

ВИСНОВКИ

Дослідження запозичених джерел фінансування оновлення основного капіталу ПП «Крос-2003» показало, що реальні можливості стосовно залучення даних ресурсів обмежені. Це зумовлено як економічною кризою, нестабільністю, недосконалістю фінансово-кредитної системи, нерозвиненістю вітчизняного ринку капіталів, так і тим, що далеко не всі запозичені джерела фінансових ресурсів є прийнятними й доступними для підприємств меблевої галузі.

Із метою акумуляції достатніх обсягів фінансових ресурсів для оновлення основного капіталу, підвищення абсолютної результативності та зростання рентабельності виробничо-господарської діяльності необхідно приділити належну увагу розробці інвестиційної стратегії розвитку ПП «Крос-2003»; зменшити витрати у частині витрат операційної діяльності;

розробити ефективну, адекватну новим умовам господарювання, фінансову політику щодо обсягів виробництва і реалізації продукції деревообробки й меблів.

За допомогою системи показників, що характеризують ефективність основного капіталу суб'єктів господарювання, оцінено результативність його оновлення, з'ясовано чинники, які негативно впливають на відтворювальні процеси та знижують у цілому рентабельність виробничої діяльності ПП «Крос-2003».

Для підвищення ефективності оновлення основного капіталу ПП «Крос-2003» запропоновано формувати раціональну структуру джерел фінансування відтворення основного капіталу із використанням методики оптимізації структури капіталу.

На основі аналізу складу й обсягу джерел фінансування основного капіталу відзначено, що більшу частину капіталу підприємства меблевої галузі інвестують в основний капітал. Тому оптимально сформована структура капіталу дає змогу сформувати оптимальне співвідношення між власними і запозиченими джерелами фінансового забезпечення відтворення виробничого потенціалу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абгарян К. А. Эффективность воспроизводства основных производственных фондов. / К. А. Абгарян/ – Ереван: Изд-во ун-та. – 1983. – 158 с.
2. Алексеенко М. Б., Балицкая П. С., Торбенко Л. Г. Воспроизводство основных фондов промышленности, эффективность их исследования./ М. Б. Алексеенко, П. С. Балицкая, Л. Г. Торбенко./ – Л.: Вища школа. – 1978. – 171 с.
3. Алексеенко Л. М., Олексієнко М. Б. Економічний тлумачний словник. / Л. М. Алексеенко, М. Б. Олексієнко /– Тернопіль: „Астон”. – 2003. – 220 с.
4. Антология экономической классики: В 2 т. / Предисловие и сост. И. А. Столярова, при участии З. А. Басыровой. – М.: МП Эконом: Ключ. – 1993. – Т. 1.: В. Петти, А. Смит, Д. Рикардо. – 475 с.

5. Ареф'єв О. В., Тульпа І. А. Стратегія інвестування підприємств/ О. В. Ареф'єв, І. А. Тульпа // Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В.Н. Карамзіна; Екон. сер. – 2013. – № 502. – С. 37 – 41.
6. Балабанов И. Т. Основы финансового менеджмента. Как управлять капиталом? / Балабанов И. Т. /– М.: Финансы и статистика. – 1998. – 384 с.
7. Безуглий А. Основні фонди та наслідки державної амортизаційної політики/ Безуглий А. // Економіка України. – 2012. - № 3. – С. 5 – 12.
8. Бланк И. А. Управление формированием капитала. – /Бланк И. А/ Киев.: Ника–центр, Эльга. – 2000. – 512 с.
9. Богатко Н. Справедливая стоимость основных средств: методы ее определения /Богатко Н. // Все о бухгалтерском учете. - 2014. - № 67. – С. 5 – 9.
10. Болдырьов Б. Г. Финансы капитализма./ Болдырьов Б. Г. – М.: Финансы и статистика. – 1990. – 270 с.
11. Болховітінова О. Амортизаційна політика та перспективи оновлення основних фондів/ Болховітінова О.// Економіст. – 2014. - № 7-9. – С. 54 – 59.
12. Большой экономический словарь / Под ред. А. Н. Азрилияна. – М.: Институт новой экономики. – 1997. – 864 с.
13. Варналій З. С. Актуальні проблеми фінансів малого підприємництва України/ Варналій З. С // Фінанси України. – 2015. – № 10. – С. 23 – 33.
14. Галузинський С. А. Використання власного і позичкового капіталу у сільськогосподарському підприємстві/ Галузинський С. А. // Економіка АПК. – 2012. – № 8. – С. 31 – 35.
15. Герасимчук М. Оновлення основного капіталу авіапідприємств/ Герасимчук М. // Економіка України. - № 11. – 2015 р. – С. 88 – 89.
16. Герасимчук М. Джерела і структура капітальних вкладень/ Герасимчук М. // Економіка України, 2013. - № 12. – С. 16 – 24.

17. Гордієнко В. М. Амортизаційна політика підприємств та суперечності облікових підходів/ Гордієнко В. М. // Стратегія економічного розвитку України. Випуск 5. – 2012. – С. 153 – 159.
18. Господарський кодекс України № 436-IV від 16.01.2003 р. . – [Електронний ресурс]. – Доступний із [http://www. rada. gov. ua](http://www.rada.gov.ua).
19. Грузинов В. П., Грибов В. Д. Экономика предприятия: Учеб. пособие. / Грузинов В. П., Грибов В. Д. – М.: Финансы и статистика. – 1998. – 208 с.
20. Губський Б. В. Інвестиційні процеси в глобальному середовищі. / Губський Б. В. – К.: Наукова думка. – 1998. – 388 с.
21. Денисенко М. Можливості активізації інвестування в сучасних умовах /Денисенко М. М// Економіка України. - № 1. – 2015 р. – С. 28 – 32.
22. Дорогунцов С., Чижов А. Методологічні проблеми оновлення основного капіталу в трансформаційний період / Дорогунцов С., Чижов // Економіка України. - № 12. – 2012 р. – С. 29 – 35.
23. Дрозд Н. Аренда производственного оборудования – расчет компенсационной выплаты (амортизационных отчислений)/ Дрозд Н. // Все о бухгалтерском учете. – 2015. - № 112. – С. 26 – 27.